

Віктор БУДКІН (1932–2016 рр.),
доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

ШЛЯХ ФАХІВЦЯ-МІЖНАРОДНИКА

1950 рік. Ми — студенти факультету міжнародних відносин Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Перші враження — зустріч із Міністром закордонних справ УРСР, одним із ветеранів міжнародної діяльності Дмитром Мануїльським; тиха, але гіпнотична розповідь Петра Удовиченка про основи зовнішньої політики країни; темпераментні лекції Віктора Жебокрицького з історії міжнародних відносин і нескінченні сторінки німецьких текстів, що їх м'яко, але наполегливо вимагали від нас Гертруда Буданова та Лариса Прокопова. Гірше — на заняттях із військового перекладу, де ми вивчали трофейні документи часів війни: річ у тім, що більшість із них була надрукована незвичним готичним шрифтом. Що й казати: третина вступників на наш курс не витримала «іноземщини» і вимушена була перейти на інші факультети.

Потреба української дипломатії в кадрах тоді була невелика — переважно для представництв України при ООН і її спеціалізованих установах. Тому щорічний набір не перевищував 25 осіб, до того ж саме чоловіків (про гендерні дослідження тоді ніхто не мав жодного уявлення). Навіть у ті важкі часи Міністерство закордонних справ мало змогу виділяти кошти на подвійні стипендії для такої кількості своїх потенційних працівників, тому університетське керівництво мало до нас особливе ставлення. Це проявлялося, зокрема, в тому, що студенти нашого факультету ніколи не навчались у третю зміну, на відміну від студентів інших спеціальностей. Річ у тому, що тоді університет мав лише «півтора приміщення»: фасадну частину Червоного корпусу, який поступово відбудовували після його зруйнування нацистами, та будівлю сучасного головного бібліотечного корпусу поруч із ним. У той час кияни регулярно виходили на суботники, щоб розібрати руїни Хрещатика, а ми працювали на величезних кучугурах

сміття у внутрішньому дворі та за корпусами університету, куди було скинуто обгоріле в листопаді 1943 року університетське начиння. Працювали з саперами, бо під час перших робіт сталося декілька вибухів мін, що їх німці залишили під стінами закладу. В університеті було всього два гуртожитки, головний — на Володимирській гірці, яка тоді стала центром позанавчального життя студентів. Місця в гуртожитку офіційно надавали лише дітям загиблих на війні з розрахунку 10–15 осіб на кімнату, де ще ночувала третина «нелегалів», які не мали коштів зняти ліжко-місце десь у місті. Щоправда, майбутні високопосадові дипломати з інших країн мали «великі» пільги: їх розміщували в кімнатах на 5–6 мешканців.

Але все ж таки жили весело, займалися спортом (я навіть став чемпіоном університету), брали участь у художній самодіяльності (її, до речі, тоді вважали найкращою в Києві). А головне, була в нас якась завзятість до знань, розуміння, що без них нам ніхто не допоможе посісти гідне місце в подальшому житті. Не випадково серед 18 випускників нашого курсу 1955 року — 3 посли, 8 дипломатичних співробітників, 3 доктори і з десяток кандидатів наук, журналісти-міжнародники, науковці, працівники закладів вищої освіти тощо. 1967 року московська «Літературна газета» навіть писала, що на будівництві Братської ГЕС трудився бетонувальник із вищою дипломатичною освітою, — це теж був один із колишніх студентів нашого курсу, який згодом усе ж працював за спеціальністю.

Я віддав Київському національному університету понад чверть століття, пройшовши в ньому шлях від студента, секретаря комсомольської організації, аспіранта до заступника декана, доктора наук, професора. Але ще більше він дав мені, сформувавши як викладача і науковця, вихователя і просто людину, якій пощастило втілити в життя свої прагнення і наміри. Мені випало на долю стати засновником кафедри міжнародних економічних відносин, із якої вирости всі нинішні кафедри економічного циклу Навчально-наукового інституту міжнародних відносин. На початку 70-х років мені трапилося попрацювати проректором університету з навчальної роботи серед іноземців, і саме тоді їх було найбільше: понад 3000 з більш ніж 100 країн світу. Я змінив на цій посаді Гліба Цветкова — легендарну людину, яка відновила міжнародну освіту в Україні загалом й університеті зокрема після тривалої перерви у п'ятдесятих-шістдесятих роках, заклала основи масової підготовки фахівців-міжнародників, утвердила авторитет університетської школи міжнародних відносин на всіх континентах земної кулі. Серед випускників тих років — сотні державних діячів, дипломатів, учених, великих бізнесменів більшості країн світу, і нинішній штат МЗС України теж майже повністю укомплектований вихідцями з Інституту міжнародних відносин. А надто приємно, коли депутати Верховної Ради, відповідальні працівники державних органів, менеджери великих

українських компаній при нагоді неодмінно нагадують, що вони також були вихованцями інституту.

Кожному з нас навчання в Шевченковому університеті дало фундаментальну підготовку на рівні кращих світових стандартів. Це насамперед стосується освіти студентів-міжнародників, яким викладає багато фахівців із багаторічним досвідом роботи в закордонних дипломатичних представництвах, МЗС тощо.

Так склалося, що на початку 90-х років я брав участь у розробленні концепції зовнішньоекономічної діяльності України, перших президентських указів і законів нашої держави, зокрема Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність», який визначив самостійність виходу країни на світовий ринок. Верховна Рада ухвалила його ще у квітні 1991 року, задовго до реального здобуття державної незалежності у грудні того ж року. До групи авторів цього закону входили виключно випускники факультету міжнародних відносин та міжнародного права КДУ, серед яких Василь Кисіль, Сергій Осика, Борис Соболев. Були й інші, але вони незабаром відсіялися, бо швидко з'ясувалося, що лише фахівці з підготовкою нашого факультету здатні готувати правові акти на такому рівні, який відповідає потребам входження України у світову спільноту.

До останнього часу я читав лекції, вів семінари, керував спецкурсами, був головою Державної екзаменаційної комісії на кафедрі світового господарства і міжнародних економічних відносин та членом ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій. Враження єдине: нині інститут готує фахівців-міжнародників на ще вищому рівні, ніж це було за часів нашого студентства і в 70–90-ті роки. Я пишаюся тим, що до цього докладають своїх здібностей і вмінь мої учні — колишні аспіранти, а зараз уже поважні вчені, доктори наук, професори: Олександр Шнирков, Антон Філіпенко, Анатолій Румянцев, Володимир Вергун, Борис Гуменюк, а також багато доцентів інституту, які в 60–70-ті роки слухали мої лекції на економічному факультеті і факультеті міжнародних відносин та міжнародного права.

І наостанок — «звернення» до сучасних студентів. Той, хто вирішив стати міжнародником, обирає важкий і відповідальний, але плідний шлях навчання і всього свого подальшого життя. Мені не випало працювати на дипломатичній роботі, як більшості моїх колег за випуском 1955 року. Я все життя присвятив викладацькій і особливо науковій роботі, став заслуженим діячем науки і техніки України. Однак мені також випала почесна місія обстоювати інтереси нашої держави, хоч і не в стосунках з іноземними дипломатами, але у своїх публікаціях та різноманітних міжнародних дискусіях. Можу чітко констатувати, що лише ґрунтовна підготовка в університеті дала мені змогу бути на рівні з іноземними фахівцями з міжнародних

економічних відносин, не поступатися їм в ерудиції й аргументованому доведенні своїх висновків під час гострих дискусій. Я брав участь у таких зустрічах з іноземними колегами в багатьох країнах світу — від Фінляндії до Болгарії і від США до Монголії. Будапешт і Сан-Франциско, Прага і Мюнхен належать, на мою думку, до найкрасивіших міст на землі. Але все ж таки для всіх нас, колишніх студентів-міжнародників, найбільш гарним, теплим і любим був і залишається Київ — місто, де викладачі з факультету міжнародних відносин підготували з нас, як готують нині й наших нащадків у ННІМВ, не лише кваліфікованих спеціалістів, а й великою мірою співучасників багатьох видатних подій світової історії.

Viktor BUDKIN (1932–2016),
Doctor of Economics, Full Professor,
Merited Worker of Science and Technology of Ukraine

THE PATH OF A SPECIALIST IN INTERNATIONAL RELATIONS

Abstract. The author shared his initial impressions and challenges of studying at the Faculty of International Relations of Taras Shevchenko State University of Kyiv in his memoirs. The researcher noted a significant workload associated with learning foreign languages, leading to one-third of the course students finding it challenging and subsequently transferring to other faculties.

The author describes students' daily lives, sports, creative activities, and the peculiarities of studying at the faculty. This context illustrates the reconstruction of post-war Kyiv, involving the participation of faculty students. Moreover, the scholar recalled the high motivation for learning among his fellow students, many of whom became diplomats, researchers, and employees of higher education institutions.

The portrayal of the scholar's career path, from student to Deputy Dean, Doctor of Economics, Full Professor, and founder of the International Economic Relations Department, is intriguing.

Furthermore, the memoir vividly recounts the author's active role in drafting the Law 'On Foreign Economic Activities', working alongside the most prominent experts who graduated from the Faculty of International Relations and International Law at Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Finally, the author reminisced about important university alumni and provided practical advice to present-day students enrolled at the Institute of International Relations. The conclusions emphasise that the Institute of International Relations not only prepares qualified specialists but also participants in many significant events of world history.

Keywords: international relations, Institute of International Relations, education, international relations specialist, history, Taras Shevchenko National University of Kyiv.